

ปริทัศน์วรรณกรรม

จากการค้นคว้าข้อมูล เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนที่มีตัวเลขทั้งในภาษาจีนและภาษาไทยนั้น พบว่ามีเอกสาร ตำราและงานวิจัยหลายเรื่อง que ศึกษาเรื่องดังกล่าวอยู่ไม่น้อย วิชา นิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานวิจัยที่สำคัญและน่าสนใจในหัวข้อต่างๆ คือ 1. ต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทย 2. คำว่า “ สำนวน ” ในภาษาจีนและภาษาไทย 3. ที่มาของสำนวนจีนและสำนวนไทย และ 4. มโนทัศน์เรื่องการนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวน

2.1 ต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทย

ตัวเลขนับเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งของอารยธรรมทางด้านภูมิปัญญาของมนุษย์ ไม่ว่าจะชนชาติจีนหรือชนชาติไทยก็ล้วนแต่เรียนรู้ที่จะใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้ ตัวเลขจึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในการบันทึกและการคิดคำนวณ เมื่อตัวเลขถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของภาษา ก็ย่อมได้รับการกำหนดหรือให้ค่าตามไปด้วย คุณค่าที่ตัวเลขได้รับนั้น อาจไม่ใช่เพียงคุณค่าทางภาษา แต่อาจหมายรวมถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งจะให้เห็นจากส่วนที่กล่าวถึงต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยดังต่อไปนี้

2.1.1 ต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมจีน

Cháng Jīngyǔ (常敬宇 1995 : 153 -164) กล่าวถึงต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมจีนไว้ดังนี้

ตัวเลขมีกำเนิดมานานแล้วในประเทศจีน ในวัฒนธรรมหย่างเฉา (仰韶 Yǎngshāo ก่อน พ.ศ.4457 - 2457) ประมาณ 5,000 ปีก่อนก็ปรากฏว่ามีรูปสัญลักษณ์ของตัวเลขแล้ว ต่อมาในสมัยราชวงศ์ซาง (商 Shāng ก่อนพ.ศ. 1168 – 523) ตัวเลขเริ่มมีระบบมากยิ่งขึ้น และมีตัวเลขครบตั้งแต่ 1 - 10 จนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ Joseph Needham (1979 : 44) กล่าวขย่งว่า ระบบการบันทึกตัวเลขที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์ซางในประเทศจีนนั้น มีความล้ำหน้าและเป็นวิทยาศาสตร์กว่าตัวเลขที่ปรากฏในอินเดียโบราณและอียิปต์โบราณ หรือแม้แต่ที่พบในบาบิโลน

สำหรับชาวจีนแล้ว ตัวเลขมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในแง่วัฒนธรรม ในอดีตตัวเลขใช้ในการนับและการคำนวณ เพื่อบ่งบอกปริมาณ ทว่าตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากชาว

ฮั่น¹ ให้ความสำคัญกับภาษามาก จึงนำไปสู่การเคารพความศักดิ์สิทธิ์ของตัวเลข โดยเชื่อว่าตัวเลขบางตัวสามารถนำพาความสุขและความมั่งมีมาให้ ในขณะที่ตัวเลขบางตัวถูกมองว่าสามารถนำมาซึ่งภัยพิบัติและความโชคร้าย ด้วยเหตุนี้ตัวเลขจึงมีความหมายแฝงและมีความลึกลับมากยิ่งขึ้น มโนทัศน์ในการมองว่าตัวเลขซ่อนเร้นไว้ด้วยความลึกลับนี้เป็นผลมาจากทฤษฎีหยิน-หยาง (陰陽 yīnyáng ฮัน-หยาง²) และธาตุทั้งห้า³ ในอดีต โดยคนโบราณจะแบ่งตัวเลขออกเป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ เลขคู่ เป็นสัญลักษณ์หยิน และเป็นตัวแทนของ ฟ้า พลัง ผู้ชาย ส่วนเลขคี่นั้น เป็นสัญลักษณ์หยาง และเป็นตัวแทนของ พื้นดิน ความนุ่มนวล ผู้หญิง และหากจะกล่าวถึงความเชื่อหรือการให้ค่าตัวเลขที่ชาวจีนคิดว่าจะมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมของคนแล้วก็อาจแจ่มแจ้งได้ดังนี้

ตัวเลข 1 ในสมัยโบราณชนชาติจีนให้ความสำคัญกับตัวเลข 1 มากเพราะถือว่า ตัวเลข 1 เป็น “บิดาของสรรพสิ่ง” เล่าจื๊อ⁴ กล่าวว่า 道生一，一生二，二生三，三生萬物 · Dào shēng yī , yī shēng èr , èr shēng sān , sān shēng wàn wù . ซึ่งแปลว่า “ เค้าให้กำเนิดหนึ่ง หนึ่งให้กำเนิดสอง สองให้กำเนิดสาม และสามให้กำเนิดสรรพสิ่ง ” และจูซี⁵ ก็กล่าวว่า 一分爲二，二分爲四，四分爲八 · Yī fēn wéi èr , èr fēn wéi sì , sì fēn wéi bā . ซึ่งแปลว่า “ หนึ่งแบ่งออกเป็นสอง สองแบ่งออกเป็นสี่ และสี่แบ่งออกเป็นแปด ”

¹ ฮั่น (漢 hàn พ.ศ. 749-763) เป็นชื่อราชวงศ์ของจีน มีประวัติศาสตร์ยาวนานมากที่สุด คั้งนั้นชนชาติจีนจึงเรียกตนเองว่า ชาวฮั่น

² คำจีนคำใดซึ่งคนไทยนำมาใช้กันจนเป็นที่รู้จักทั่วไปในภาษาไทยแล้ว ก็จะทำให้เสียอ่านคามที่ใช้กันนั้น แต่จะให้เสียอ่านซึ่งตรงกับสำเนียงภาษาจีนกลางไว้ในวงเล็บด้วย เมื่อกล่าวถึงคำนั้นๆ เป็นครั้งแรกในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

³ ธาตุทั้งห้า ประกอบด้วย ทอง น้ำ ไม้ ไฟ และดิน

⁴ เล่าจื๊อ (老子 Lǎozǐ เถาจื๊อ ปีเกิด ? ปีตาย ?) เป็นศาสดาของลัทธิเต๋า มีชีวิตอยู่ในปลายสมัยชุนชิว (春秋 Chūnqiū ก่อนพ.ศ. 179 - พ.ศ. 62) ผลงานที่มีชื่อเสียง คือ คำเต็กเกง (道德經 Dào dé jīng คำเต๋อจิง) (Hú Qiǎomù และคณะ, 1986 : 368)

⁵ จูซี (朱熹 Zhū xī พ.ศ. 1673 - พ.ศ. 1743) เป็นนักปรัชญา นักการศึกษาและนักวรรณกรรมของจีนในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ (南宋 Nán Sòng พ.ศ. 1670 - พ.ศ.1822) (Hú Qiǎomù และคณะ 1986 : 1305)

ตัวเลข 2 เป็นเลขคู่ตัวแรก ศาสนาในครั้งบุพกาลและลัทธิเต๋าให้ความสำคัญกับเลขคู่ โดยเชื่อว่าเลขคู่เป็นเลขสิริมงคล ในอึ้ง¹ (易經 Yijing) กล่าวไว้ว่า 易有太極，是生兩儀，兩儀生四象，四象生八卦。 Yi yǒu tàijí, shì shēng liǎng yí, liǎng yí shēng sì xiàng, sì xiàng shēng bā guà. ความหมายก็คือ ผังอวกาศจะเป็นตัวที่ควบคุมการเกิดและการแปรเปลี่ยนของสรรพสิ่ง โดยผังอวกาศนี้ประกอบด้วยธาตุหยินและธาตุหยาง ธาตุหยินและธาตุหยางนี้เองที่ให้ก่อให้เกิดภาพทั้งสี่ และภาพทั้งสี่จะก่อให้เกิดแผนภูมิแปดอันเป็นสัญลักษณ์แทนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและมนุษย์ การให้ความสำคัญกับเลขคู่นี้ ยังสามารถสังเกตได้จากวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต เช่น โคลงโบราณและคำโคลงคู่ที่เขียนบนกระดาษหรือแถบผ้าเพื่อติดไว้หน้าบ้านในเทศกาลตรุษจีนที่เรียกว่า 對聯 Dùilián ก็จะเป็นแถวคู่ ไม่เพียงแต่เท่านั้นทางด้านศิลปะการก่อสร้าง การวางผังเมือง (รูปแบบเมืองปักกิ่งและพระราชวังโบราณ) หรือแม้แต่ในงานหัตถกรรม (เครื่องปั้นดินเผา ศิลปะเซรามิกถ้วยชาม การพิมพ์ลายดอกผ้าด้วยสีสิ่ง การตัดต่อภาพด้วยกระดาษ การแกะสลัก เป็นต้น) ก็จะพิถีพิถันในเรื่องความสมดุลเพื่อให้เกิดความงาม และหากวินิจฉัยถึงความงามทางศิลปะแล้ว ก็จะทำให้เราย้อนกลับไปมองถึงการเกิดโครงสร้างที่สมส่วนของตัวอักษรจีนได้อีกด้วย เช่นคำว่า 小 xiǎo “เล็ก” 火 huǒ “ไฟ” 水 shuǐ “น้ำ” เป็นต้น คำเหล่านี้ล้วนแล้วแต่คำนึงถึงความงามที่เกิดจากความสมส่วนและแฝงไว้ด้วยความหมายว่า 雙雙見喜，雙喜臨門。 Shuāng shuāng jiàn xǐ, shuāng xǐ lín mén. หมายความว่า “คู่ๆพบสุข ทวิสุขเข้าบ้าน” นอกจากนี้จำนวนจีนของสิ่งของที่จะมอบเป็นของขวัญแก่ผู้อื่นก็จะให้เป็นเลขคู่ด้วย

ตัวเลข 3 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งแบบไม่จบสิ้น ดังที่เล่าจื๊อกล่าวไว้ว่า “สามให้กำเนิดสรรพสิ่ง” สามนับเป็นตัวเลขที่แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตและความเป็นสิริมงคล นักปราชญ์ชาวจีนในอดีตเชื่อว่า จักรวาลเกิดจากการประกอบกันของ ฟ้า ดิน และมนุษย์ บ้างก็เชื่อว่า ฟ้า ดินและมนุษย์น่าจะเกิดจากการประกอบกันของ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงดาวโดยให้เหตุผลว่า ไม่ว่าสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร แต่พระอาทิตย์ พระจันทร์และดวงดาวก็ยังคงอยู่คู่กับมวลมนุษย์ ความเชื่อว่าจักรวาลมีองค์ประกอบสามนำไปสู่

¹ อึ้ง (易經 Yijing) คือ ส่วนที่ว่าด้วย 經 jīng ในคัมภีร์โจวอี้ (周易 Zhōuyì) ในอึ้งจะกล่าวถึงสัญลักษณ์ทั้งสอง คือ 卦 guà ซึ่งก็คือ เครื่องหมายสำหรับเสี่ยงทาส และ 爻 yáo ซึ่งเป็นเส้นขวางและเส้นขาวอันประกอบเป็นปากว่า 八卦 bāguà รวมทั้งอธิบายถึง 卦 guà และ 爻 yáo ซึ่งใช้ในการเสี่ยงทาส (Xū Zhēngnóng และคณะ 1989 : 1565) คุวราชละเอียดในเชิงอรรถท้ายหน้า 11 ประกอบ

ความศรัทธาในตัวเลขดังกล่าว และเนื่องจากชาวจีนถือว่าตัวเลข 3 เป็นตัวเลขมงคล ดังนั้นนับแต่สมัยโบราณจึงมีการใช้ตัวเลข 3 ในการตั้งชื่อสรรพสิ่งอีกด้วย เช่น ราชวงศ์ในยุคแรกๆ เรียกว่า

三代 sān dài สามราชวงศ์ ประกอบด้วย ราชวงศ์เซี่ย (夏 xià ก่อนพ.ศ.1597 -1168) ราชวงศ์ซาง (商 Shāng ก่อนพ.ศ. 1168-523) และราชวงศ์โจว (周 Zhōu ก่อนพ.ศ. 523-287) สิ่งของที่ใช้ในการเช่นไหว้โดยปกติจะมี 三牲 sānshēng สัตว์สามอย่าง ประกอบด้วยวัว แพะ และหมู เป็นต้น

ตัวเลข 4 เนื่องจากตัวเลข 4 เป็นทวีคูณของตัวเลข 2 และเป็นจำนวนคู่ ตัวเลข 4 จึงนับเป็นตัวเลขมงคล ดังนั้น จึงถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมว่า ห้องในบ้านต้องมีแผ่นกระดาศค่าขวัญ 4 แผ่น แม้แต่เตียงแขกกินข้าวยังพิถีพิถันในการเลือกว่าควรมีกับข้าว 4 จาน อาหาร 8 ถ้วย เป็นต้น อย่างไรก็ตามตัวเลข 4 กลับถูกมองเป็นตัวเลขต้องห้ามในจีนบางถิ่น เช่น ในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาจีนกวางตุ้ง (廣東話 Guǎngdōng huà) และภาษาจีนฮกเกี้ยน(福建話 Fújiàn huà) เนื่องจากตัวเลขนี้มีเสียงอ่านคล้ายกับคำว่า 死 sǐ ซึ่งแปลว่า “ตาย” และเสียงอ่านของเลข 14 ก็คล้ายกับคำ 實死 shí sǐ ซึ่งแปลว่า “ตายจริงๆ” ดังนั้นคนจีนในท้องถิ่นดังกล่าวจะไม่ใช้ตัวเลข 4 กับห้องคนไข้ รถประจำทาง ป้ายทะเบียนรถ ชั้นของตึก เป็นต้น และการให้ของขวัญก็จะไม่ให้ของขวัญที่ประกอบไปด้วยของ 4 อย่าง

ตัวเลข 5 ในวัฒนธรรมจีนตัวเลข 5 ก็นับเป็นตัวเลขมงคลอีกตัวหนึ่ง ในสมัยโบราณเชื่อว่า 五行 wǔxíng “ธาตุทั้งห้า อันได้แก่ ทอง น้ำ ไม้ ไฟ และดิน” มีความสัมพันธ์กับทิศทางทั้งห้า อันได้แก่ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้และจุดศูนย์กลาง และ wǔxíng ธาตุทั้งห้านี้ ให้กำเนิดซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทองให้กำเนิดน้ำ น้ำให้กำเนิดไม้ ไม้ให้กำเนิดไฟ ไฟให้กำเนิดดิน ดินให้กำเนิดทอง ในขณะที่เดียวกันธาตุทองสามารถพิชิตธาตุไม้ได้ ธาตุไม้สามารถพิชิตธาตุดินได้ ธาตุดินสามารถพิชิตธาตุน้ำได้ ธาตุน้ำสามารถพิชิตธาตุไฟได้ และธาตุไฟสามารถพิชิตธาตุทองได้ ด้วยเหตุนี้ตัวเลข 5 จึงมีความลึกลับและกลายเป็นตัวเลขหนึ่งที่ได้รับการศรัทธา ดังนั้นชาวจีนจึงนิยมใช้เลข 5 ในการสรุป ตั้งชื่อ หรือใช้กล่าวถึงสรรพสิ่งในเชิงครอบคลุม

ตัวเลข 6 เป็นตัวเลขอีกตัวหนึ่งที่ชาวจีนนิยมชมชอบ และเนื่องจากตัวเลข 6 เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการคูณของตัวเลข 2 กับตัวเลข 3 ดังนั้น ตัวเลข 6 จึงเป็นตัวเลขที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล ชาวจีนนิยมพูดว่า 六六大順 liù liù dà shùn “หกสองตัวนำพาความราบรื่น” นอกจากนี้ชาวจีนยังนิยมนำเอาตัวเลขนี้มาตั้งชื่อสรรพสิ่ง เช่น 六情 liù qíng “อารมณ์ทั้งหก อันได้แก่ ตีใจ โกรธ เสรว่า สุข รัก และเกลียด” 六親 liù qīn “ญาติพี่น้องทั้งหก อันได้แก่ พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย ลูกและเมีย” เป็นต้น

ตัวเลข 7 แม้ว่าตัวเลข 7 จะเป็นเลขคี่แต่ชาวจีนก็ให้ความสำคัญต่อเลข 7 ใจวอี้¹ กล่าวไว้ว่า 反復其道，七日來復，利有攸往。 Fǎn fù qí dào , qī rì lái fù , lì yǒu yǒu wǎng . ซึ่งแปลว่า “ เดินทางกลับไปกลับมาในทางเดิม เจ็ดวันแล้วจะหวนกลับมา การเคลื่อนไหวนี้นับเป็นประโยชน์ต่อธรรมชาติ” ความหมายก็คือ 七日 qī rì เป็นจำนวนของวันที่หมุนเวียนในหนึ่งสัปดาห์ โดยมีตำนานเล่าว่า โลกใช้เวลา 7 วันในการสร้าง ดังนั้นจึงกำหนดให้ 7 วันเป็นหนึ่งสัปดาห์ นอกจากนี้คนโบราณยังเชื่อว่า ตัวเลข 7 แสดงถึงจักรวาลที่กว้างใหญ่ ไร้ซึ่งขอบเขต และตัวเลข 7 ยังเป็นตัวแทนของวิญญาณและการเสร็จสิ้นของการสร้างโลกอีกด้วย ในสมัยปัจจุบัน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศพก็มีความเกี่ยวข้องกับเลข 7 นั่นก็คือการถือเอาเลข 7 มาเป็น 祭日 jì rì “ วันไหว้” หลังคนตายแล้วทุก 7 วันจะ 設祭 shè jì “ จัดเตรียมการเช่นไหว้บรรพบุรุษ” จนกระทั่งครบ 49 วัน

ตัวเลข 8 เป็นสัญลักษณ์ของการเฉลิมฉลองและความยินดี มักจะนำมาใช้ในพิธีแต่งงานหรืองานมงคลต่างๆ ในสมัยโบราณการจัดโต๊ะจีนเลี้ยงแขกจะยึดหลักตัวเลข 8 หรือแม้แต่อาหารที่วางโต๊ะจัดเลี้ยง ก็จะมีทั้งหมด 8 อย่าง เป็นต้น สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะ ตัวเลข 八 bā “แปด” กับ 發 fā “ร่ำรวย” เป็นคำพ้องเสียงในภาษาจีนถิ่นกวางตุ้ง คนจีนในท้องถิ่นดังกล่าวจึงนิยมใช้ตัวเลข 8 ไม่ว่าจะกับบ้านเลขที่ หมายเลขห้อง ทะเบียนรถยนต์ หรือหมายเลขโทรศัพท์ นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของความชื่นชอบในตัวเลขนี้ เช่น ในวันที่ 8 เดือน 8 (สิงหาคม) ค.ศ. 1988 นั้น ฮองกง มาเก๊าและไต้หวัน ได้จัดงานฉลองครั้งมโหฬาร ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนในท้องถิ่นดังกล่าวเชื่อว่า วัน เดือน ปี ที่มีตัวเลข 8 เรียงติดกันถึง 4 ตัวนี้นับเป็นวันธงไชย ที่เป็นเช่นนั้นเพราะ ตัวเลข 8 ที่เรียงติดกัน 4 ตัวนี้มีเสียงอ่านพ้องกับเสียงของ 發發發發 fā fā fā fā ซึ่งแปลไว้ด้วยความหมายว่า “มีความร่ำรวยอย่างมหาศาล” นอกจากนี้ 中國青年報刊 Zhōngguó Qīngnián Bào kān “หนังสือพิมพ์หนุ่มสาวจีน” ได้รายงานว่าที่เมืองฉงชิ่ง (重慶 Chóngqīng) นั้น มีการประมูลซื้อโทรศัพท์มือถือหมายเลข 908888 ซึ่งเป็นตัวเลขที่ง่ายแก่การจดจำ หลังจากเสนอราคาแข่งกันใน

¹ ใจวอี้ (周易 Zhōuyì) เป็นคัมภีร์เสียงทายในสมัยโบราณที่มีรูปแบบและโครงสร้างที่ค่อนข้างพิเศษ มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ว่าด้วย 經 jīng ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของแผนภูมิทั้งแปด และส่วนที่ว่าด้วย 傳 zhuàn ซึ่งเป็นอรรถาธิบายของคัมภีร์ ที่พบเป็นฉบับแรกคือ อี้จ้วน (易傳 Yì zhuàn) คัมภีร์เล่มดังกล่าวนี้กล่าวถึงการพัฒนาและความขัดแย้งระหว่างสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ในจักรวาล ใจวอินับเป็นหนึ่งในคัมภีร์ที่สำคัญของสำนักปรัชญาขงจื้อ สำหรับผู้แต่งและปีที่แต่งนั้น ไม่สามารถระบุอย่างเป็นเอกฉันท์ได้ (Hú Qiāomù และคณะ , 1986 : 1297 - 1298)

การประมูลแล้ว ที่สุดชายนิรนามผู้หนึ่งก็ได้เป็นเจ้าของด้วยราคาประมูลที่สูงถึง 50,000 หยวน

ตัวเลข 9 เป็นตัวเลขที่ชาวจีนให้ความนิยมชมชอบอีกตัวหนึ่ง เนื่องจากเลข 九 jiǔ “เก้า” มีเสียงพ้องกับคำว่า 久 jiǔ ซึ่งมีความหมายว่า “ยาวนาน” ในสมัยศักดินานั้น เลข 9 เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ปกครองสูงสุดและอำนาจของฮ่องเต้ จักรพรรดิจีนทุกพระองค์ต่างให้ความสำคัญกับเลข 9 โดยหวังว่าพระองค์จะทรงสามารถปกครองประเทศได้ยาวนาน ด้วยเหตุนี้ เสื้อผ้าที่จักรพรรดิจีนทรงสวมใส่ล้วนจะปักลายมังกร 9 ตัว นอกจากนี้ในการสร้างพระราชวังก็นิยมใช้เลข 9 มาประกอบการสร้าง เช่น นำมาใช้ประกอบการพิจารณาในเรื่องความสูง จำนวนห้องในพระราชวัง เป็นต้น

ตัวเลข 10 เป็นสัญลักษณ์แทนความบริบูรณ์ นับแต่ครั้งโบราณกาลมา ชาวจีนมีความต้องการในการแสวงหาความบริบูรณ์ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับเลขดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า การให้ความสำคัญกับตัวเลขนี้มีมาตั้งแต่สมัยชุนชิว (春秋 Chūnqiū ก่อนพ.ศ.179 – พ.ศ.62) และสมัยจ้านกว๋อ (戰國 Zhànguó พ.ศ.140 – 322) ของจีนแล้ว

ตัวเลข 100 ตัวเลข 1000 และตัวเลข 10000 ล้วนแล้วแต่เป็นทวีคูณของ เลข 10 และยังเป็นตัวเลขที่ชาวจีนนิยมนำมาใช้ในการประกอบคำอื่น ๆ อีกด้วย

2.1.2 ต้นกำเนิดและการให้ค่าตัวเลขในวัฒนธรรมไทย

ปราณี กุลละวณิชย์ (2526) ได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการของตัวเลขไทยและสรุปว่า ตัวเลขไทยน่าจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 1826 โดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ครองราชย์ปีพ.ศ. 1822 สวรรคตปีพ.ศ. 1842/1843) โดยมีการอ้างถึงศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า ตัวเลขไทยที่พระองค์ทรงประดิษฐ์ขึ้นมานั้นมีความคล้ายคลึงกับตัวเลขของขอมมาก ซึ่งเชื่อได้ว่าพระองค์ทรงดัดแปลงจากขอมมาใช้ นอกจากนี้ปราณี กุลละวณิชย์ (2526 : 71) ยังกล่าวว่า การศึกษาวิวัฒนาการเลขไทยแสดงให้เห็นว่า ภาษาสองภาษา คือ ภาษาขอมและภาษาจีน เป็นภาษาที่มีความสัมพันธ์กับเลขไทยเป็นอันมาก กล่าวคือ ภาษาขอมเป็นภาษาที่มีอิทธิพลกับต้นเค้าของรูปตัวเลขไทย ในขณะที่ภาษาจีนโดยเฉพาะภาษาจีนในสมัยกลาง (Middle Chinese พ.ศ. 1144) มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคำบอกจำนวนนับในภาษาไทย และในเรื่องของคำบอกจำนวนนี้เอง ปราณี กุลละวณิชย์ (2526 : 42) ยังได้อธิบายว่า เมื่อพิจารณาถึงคำบอกจำนวนในหลักศิลาจารึกต่างๆ ในสมัยสุโขทัยแล้วจะพบว่า นอกจากจะมีคำบอกจำนวนนับซึ่ง สามารถเกิดเดี่ยวได้ คือ หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ร้อย พัน หมื่น แสน ล้าน แล้ว ยังมีคำบอกจำนวนนับซึ่งเป็นการรวมคำบอกจำนวนนับข้างต้นนี้เข้าด้วยกัน เช่น สิบเก้า เจ็ดร้อย หกสิบหก หรือการรวมคำบอกจำนวนนับที่ปรากฏเดี่ยวได้กับคำบอกจำนวนนับที่ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้แก่ เอ็ด ญี่ เช่น ญี่สิบ วิธีการรวมคำบอกจำนวนทั้งสองแบบดังที่ได้กล่าวมานี้มีแบบแผนชัดเจนและสามารถใช้อบอกจำนวนนับได้โดยไม่รู้จบ สิ่งที่แน่ชัดที่ได้จากการศึกษาประการหนึ่งก็คือ คำบอกจำนวนนับ เอ็ด ี่ สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ หมื่น ในภาษาไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับคำเหล่านั้นในภาษาจีน แต่เป็นภาษาจีนในสมัยกลาง ดังนั้นความ

สัมพันธของคำบอกจำนวนนี้จึงอาจเป็นผลมาจากการยืมคำระหว่างภาษาตระกูลไทและภาษาจีน สมัยกลางหรืออาจเป็นเครื่องแสดงว่าภาษาตระกูลไทและจีนมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน

นอกจากงานวิจัยเรื่องวิวัฒนาการของเลขไทยดังกล่าวแล้ว วันอุ๋น เขียนไทย (2537 : 78) ก็ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดและความประสงค์เริ่มแรกในการใช้ตัวเลขเอาไว้ดังนี้

ในการจารึกลายสือไทยลงบนกระเบื้องทราย ขุนสรวงเกรงว่าขุนสือไทยและขอมฟ้าไทยจะเขียนจำนวนไม่ทัน จึงสอนลายเลขไทยคือ เลขไทย ๑ , ๒ , ๓ , ๔ , ๕ , ๖ , ๗ , ๘ , ๙ ถึง ๑๐ และวิธีผสมเลขเช่น ๒๐ , ๒๑ , ๑๐๐ , ๑๐๑ , ๒๐๐ ให้แก่สังฆมคน ซึ่งเป็นธิดาขอมฟ้าไทย

ความประสงค์เริ่มแรกในการใช้ตัวเลขคือเขียนจำนวนสินค้าที่ทอแล้ว ถือว่าเป็นการนับจำนวนในครัว ขุนเลขไทยเห็นว่าการเขียนเลขไทยแทนตัวหนังสือมีความสะดวกจึงนำมาประกาศใช้ และให้ชื่อโดยนำเอาส่วนท้ายของชื่อภรรยาตนเอง คือ สังฆมคน ต่อไว้ข้างหน้าชื่อของตนเองเป็นชื่อว่า “คนเลขไทย” ภายหลังเปลี่ยนเป็น “ตัวเลขไทย”

ด้วยอำนาจและยศถาบรรดาศักดิ์ของขุนเลขไทย เมื่อนำเลขไทยมาใช้ ก็เริ่มใช้ตัวเลขในการกำหนดจำนวนที่แน่นอนและเริ่มมีความศักดิ์สิทธิ์หรือความขลัง ตัวเลขถูกใช้เป็นตัวทำนายหรือแจ้งเหตุดีเหตุร้าย เช่น อย่างที่กล่าวกันว่า ตัวเลขบอกจึงเป็นหมอ หรือตำราเลข ๗ ตัว ที่เรียกกันว่า ตำราพรหมชาติ ตัวเลขที่ขลังมีเช่น เลข ๐ ใช้ในพิธีบุญผี ให้ผีหุบหาย ตัวเลข ๙ ใช้เป็นรอยเจิมหน้า และตามตำราฤกษ์หรือตำราทายเลข ตัวเลขที่มักไม่ดี ส่วนเลขคู่มักดี เช่น ถ้าเป็นเลขฤกษ์ที่ ๑ เชื่อว่าเลขคนจนหรือขอทาน ถ้าเป็นวัน ๑ คือวันอาทิตย์ มีคำพยากรณ์ว่า เกิดวันอาทิตย์จิตใจมักง่าย ทำคุณแก่ใครก็เหมือนไฟตกน้ำ (วันอุ๋น เขียนไทย , 2537 : 78)

2.2 ความหมายของคำว่า “สำนวน” ในภาษาจีนและภาษาไทย

Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn (Zhōngguó shèhuì Kēxué yuǎn Yǔyán Yǎnjīūsuǒ , 1983 : 160) ได้ให้ความหมายของสำนวนเอาไว้ว่า 成語 chéngyǔ “สำนวน” หมายถึง ประโยคสั้นๆหรือกลุ่มคำที่สั้น กระชับ และมีรูปแบบที่แน่นอน ซึ่งนิยมใช้กันมาเป็นเวลานาน สำนวนจีนส่วนใหญ่แล้วจะประกอบด้วยคำสี่คำ และโดยทั่วไปจะมีแหล่งที่อ้างอิงได้ มีสำนวนบางสำนวนที่ไม่สามารถเข้าใจความหมายได้โดยตรง และมีบางสำนวนที่จำเป็นต้องทราบถึงแหล่งที่มาจึงจะเข้าใจความหมายได้

Cíhǎi (Xià Zhēngnóng , 1989 : 1864) ก็ได้ให้คำจำกัดความของ 成語 chéngyǔ “สำนวน” ไว้ว่า สำนวน หมายถึง รูปแบบหนึ่งของกลุ่มคำที่ตายตัว ในภาษาจีนมีสำนวนเป็นจำนวนมากที่ประกอบด้วยคำสี่คำและมีการประกอบที่แตกต่างกันออกไป สำหรับที่มาของสำนวน

นั้นไม่สามารถกล่าวได้อย่างเป็นเอกฉันท์ ส่วนด้านความหมายนั้นจำนวนบางจำนวนเพียงแค่อ่านก็สามารถเข้าใจความหมายได้ เช่น 千紫萬紅 qiān zǐ wàn hóng (千 qiān “พัน” 紫 zǐ “สีม่วง” 萬 wàn “หมื่น” และ 紅 hóng “สีแดง” ใช้บรรยายว่าบุปผานานาพันธุ์ สีสดใสสวยสดงดงาม) หรือ 乘風破浪 chéng fēng pò làng (乘 chéng “อาศัย” 風 fēng “ลม” 破 pò “ฝ่า” และ 浪 làng “คลื่น” หมายถึงมีความมุ่งมั่นปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะอาศัยแรงลมเพื่อโต้กับคลื่น ใช้บรรยายว่ามีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ) แต่มีจำนวนบางจำนวนที่จำเป็นจะต้องรู้ถึงแหล่งที่มาจึงจะเข้าใจความหมายได้ เช่น 卧薪嘗膽 wò xīn cháng dǎn (卧 wò “นอน” 薪 xīn “ฟืน” 嘗 cháng “ชิม” 膽 dǎn “ถุงน้ำดี” ใช้บรรยายว่ามุ่งมั่นเพื่อล้างความอับศึให้แก่ประเทศชาติของคน) หรือ 破釜沉舟 pò fǔ chén zhōu (破 pò “ลุย” 釜 fǔ “หม้อหุงข้าว” 沉 chén “จม” 舟 zhōu “เรือ” ใช้อุปมาว่าไปตายเอาดาบหน้า) เป็นต้น

สำหรับภาษาไทยนั้น พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (ราชบัณฑิตยสถาน , 2531 : 835) ได้ให้ความหมายของคำว่าจำนวนไว้ว่า “ ถ้อยคำที่เรียบเรียง โวหาร บางทีใช้ว่าจำนวนโวหาร นอกจากนี้ยังอาจหมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายแฝงอยู่ ”

นอกจากนี้ สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2538 : 1) ก็ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า จำนวน ไว้ว่า คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใดแยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันที ถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลาย คนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจหรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้เราเรียกว่า “ จำนวน ” คือคำพูดเป็นจำนวนอย่างชาวบ้านเขาเรียกกันว่า “ พูดสำบัดสำนวน ”

2.3 ที่มาของจำนวนจีนและจำนวนไทย

จำนวนที่ใช้กันในภาษาจีนและภาษาไทยนั้น พบว่ามีที่มาทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.3.1 ที่มาของจำนวนจีน

Mǎ Guófān (馬國凡 , 1998 : 145-174) ได้จัดประเภทที่มาของจำนวนจีนไว้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ ส่วนวจนินที่อ้างอิงจากพจนานุกรมในหนังสือโบราณ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น

ก. ส่วนวจนินที่มาจากนิทานสุภาษิต เช่น 葉公好龍 Yè Gōng hào lóng นำมาจากตอนหนึ่งของนิทานสุภาษิตในจีนสวี (新序 Xīn xù) ซึ่งเป็นผลงานที่ประพันธ์โดยหลิวเซียง (劉向 Liú Xiàng ปีกเกิด ? ปีตาย ?) เรื่องมีอยู่ว่ามีขุนนางผู้หนึ่งนามว่าเย่ (葉 Yè) ซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็นท่านกง มีความชื่นชอบมังกรมาก เครื่องประดับบนเสื้อผ้าจะแกะหรือวาดเป็นรูปมังกร ด้วยสุราก็เป็นรูปมังกร ห้องและภายในบ้านก็ล้วนแต่สลักเป็นลวดลายมังกร เมื่อมังกรตัวจริงรู้เข้าก็มาขังบ้านท่านเย่โดยยึดหัวโผล่เข้ามาทางหน้าต่าง พอท่านเย่เห็นเข้าก็กลัวจนหน้าซีดและวิ่งหนีไป ส่วนวจนินนี้ใช้อุปมาว่าปากว่าชอบ แต่จริงจกกลับตรงกันข้าม หรือส่วน 自相矛盾 zì xiāng mào dùn ที่นำมาจากตอนหนึ่งของนิทานสุภาษิตในหนานฉือ (難勢 Nán Shì) ซึ่งเป็นผลงานที่ประพันธ์โดยหานเฟยจื่อ (韓非子 Hán fēizi ปีกเกิด พ.ศ. ? ปีตาย พ.ศ. 310) เรื่องมีอยู่ว่ามีกระษัตริย์คนหนึ่งที่ชอบเร่ขายหอกและโล่ โดยกล่าวโอ้อวดว่าโล่ของเขาแข็งแกร่งที่สุด ไม่มีอาวุธอะไรที่จะแทงทะลุได้ และโอ้อวดว่าหอกของเขาแหลมคมที่สุด ไม่ว่าจะเป็สิ่งของสิ่งใดก็ล้วนแต่แทงทะลุได้ คนที่อื่นฟังอยู่ข้างๆจึงถามขึ้นว่า ถ้าเอาหอกของท่านมาแทงโล่จะเป็นอย่างไรเล่า กระษัตริย์ผู้นั้นไม่สามารถได้ตอบกลับได้ ส่วนวจนินนี้ใช้อุปมาถึงคำพูดหรือการกระทำที่ขัดกันเอง เป็นต้น

ข. ส่วนวจนินที่มาจากเทพนิยายหรือตำนานอื่นๆ เช่น 黃梁美夢 huáng liáng měi mèng ส่วนวจนินนี้มาจากเรื่องเงินงจี้ (枕中記 Zhěn Zhōng Jì) เรื่องมีอยู่ว่ามีชายคนหนึ่งนามว่า หลูเซิง (盧生 Lú Shēng) เข้าเมืองหลวงเพื่อสอบคัดเลือก โดยพักอาศัยอยู่ที่โรงแรมแห่งหนึ่งในหานตาน (邯鄲 Hándān) ในโรงแรมแห่งนี้ยังมีนักบวชแห่งหลิว (呂 Lü) อีกคนหนึ่ง ขณะที่หลูเซิงนั่งทอดถอนใจในความยากจนข้นแค้นของตนนั้น นักบวชแห่งหลิวเห็นเข้าจึงส่งหมอนที่ควักออกมาจากกระเป๋าของคนให้กับหลูเซิงพร้อมกับพูดว่า “ท่านลองนอนบนหมอนใบนี้สิ บางทีอาจจะพอมีผลดีบ้าง” ดังนั้นหลูเซิงจึงปฏิบัติตาม ในขณะที่นั้นเป็นเวลาเดียวกันกับที่เจ้าของโรงแรมกำลังนั่งข้าวเดียวเพื่อทำอาหาร เมื่อหลูเซิงนอนหลับไป เขาฝันว่าได้แต่งงานกับลูกสาวของขุนนางชั้นผู้ใหญ่ คนเองก็ได้เป็นขุนนาง ชีวิตราชการเป็นไปอย่างราบรื่น ต่อมาวันหนึ่งถูกขุนนางที่ริษยาใส่ร้ายป้ายสีว่ากำลังวางแผนก่อการกบฏอย่างลับๆ เมื่อฮ่องเต้ได้ยินข่าวลือดังนั้นจึงสั่งลงโทษหลูเซิงด้วยการบังคับให้ฆ่าตัวตาย แต่ด้วยคำทัดทานจากเหล่าขุนนาง หลูเซิงได้รับการเว้นโทษตาย เวลาผ่านไปฮ่องเต้ก็คืนตำแหน่งทางราชการให้ เขาจึงกลับมาเสวยสุขอีกครั้ง ในช่วงนั้นปลายชีวิต หลูเซิงป่วยและเสียชีวิตในที่สุด พอหลูเซิงตื่นขึ้นมา เขาพบว่าตัวเองยังคงอยู่ในโรงแรม โดยมีนักบวชแห่งหลิวนั่งอยู่ข้างๆ ส่วนข้าวเดียวที่เจ้าของโรงแรมนั้นก็ยังไม่สุก ความร่ำรวยและความรุ่งเรืองของหลูเซิงเป็นเพียงฝันหวานเท่านั้น ส่วนวจนินนี้ใช้อุปมาว่าสิ่งที่ดีที่ตนปรารถนา ทำที่สุดกลับเป็นแต่ความว่างเปล่า หรือส่วน 爲虎作倀 wèi hǔ zuò chāng ส่วนวจนินนี้มาจากเรื่องทิงหยูจี้ถัน (聽雨紀談 Tīng Yǔ Jì Tán) ซึ่งบันทึกไว้ว่า วันที่ที่ตนพบ

กับเสือ เสือผ้าก็หลุดร่วงออกเอง พอเสือเห็นคนในร่างเปลือยเปล่าจึงเข้าตะครุบกิน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความช่วยเหลือจากผีสมิงที่แฝงอยู่ในตัวของเสือนั่นเอง ส่วนนวนนี้ใช้อุปมาว่าช่วยคนชั่วก่อกรรมทำเข็ญ เป็นต้น

ค. ส่วนนวนที่มาจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เช่น 初出茅廬 chū chū máo lú ส่วนนวนนี้มีที่มาจากสมัยสามก๊ก (三國 Sān Guó พ.ศ. 323 - 383) โดยกล่าวถึงเรื่องที่ถูกกักเหยียง หรือขงเบ้ง (諸葛亮 Zhūgé Liàng จูเก้อเหลียง) เข้าร่วมค่ายของเล่าปี่ (劉備 Liú Bèi หลิวเป่ย์) ในสมัยสามก๊ก เรื่องมีอยู่ว่า ขงเบ้งเป็นนักการทหารและนักการเมืองที่มีความสามารถคนหนึ่งในปลายสมัยฮั่นตะวันออก ได้ปลีกตัวออกจากสังคมและเก็บตัวอยู่ที่หลงจง (隆中 Lóngzhōng) ทว่าชื่อเสียงและความสามารถของเขาเป็นที่รู้จักและสรรเสริญของคนเป็นจำนวนมาก ส่วนเล่าปี่นั้นเป็นเชื้อพระวงศ์ที่มีความทะเยอทะยานมาก เขาไปที่เมืองเกงจิ๋ว (荊州 Jīngzhōu จิงโจว) เพื่ออาศัยเล่าเปียว (劉表 Liú Biāo หลิวเปี้ยว) และเพื่อแสวงหาบุคคลที่มีความสามารถ เมื่อเล่าปี่ได้ยินเกียรติศัพท์ของขงเบ้งจากซีแม้อู๋ (司馬徽 Sīmǎ Huī ชื่อหม่าฮวย) และซีซี (徐庶 Xú Shù สวีชู่) จึงตัดสินใจไปเชิญขงเบ้งด้วยตนเอง เล่าปี่ไปหาขงเบ้งถึงสองครั้งแต่ไม่พบ และเพื่อเป็นการแสดงความจริงใจ เล่าปี่จึงไปเชิญขงเบ้งเป็นครั้งที่สาม ในครั้งนี้ เล่าปี่ได้พบกับขงเบ้งและขงเบ้งก็ตกลงว่าจะให้ความช่วยเหลือ โดยขงเบ้งได้ช่วยเล่าปี่ในการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ทางด้านสงครามและชี้ถึงวิธีการต่างๆ ในการรับมือโจโจ (曹操 Cáo Cāo เจาซ่าว) พร้อมกันนั้นขงเบ้งก็รับปากว่าจะยอมละทิ้งชีวิตสันโดษและช่วยงานของเล่าปี่ ในปีที่สองนับจากที่ขงเบ้งสละกระท่อมที่หลงจงไปอยู่กับเล่าปี่ กองกำลังทหารนับแสนของฝ่ายโจโจก็บุกเข้ามาโจมตีฝ่ายเล่าปี่ แต่ด้วยการบัญชาทัพของขงเบ้งในสงครามครั้งแรกก็สามารถตีฝ่ายโจโจพ่ายกลับไป ต่อมาขงเบ้งจึงได้รับการสรรเสริญถึงความสามารถทางการทหาร ส่วนนวนนี้แปลตามตัวได้ว่า เพิ่งออกจากกระท่อมเป็นครั้งแรก ใช้อุปมาว่าพวกที่เพิ่งเข้าสังคมใหม่ๆ หรือพวกมือใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ นอกจากนี้ยังมี ส่วนนวนที่มาจากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อีก เช่น 取而代之 qǔ ér dài zhī ส่วนนวนนี้มาจากเรื่องฉือจี้ (史記 Shǐjì)¹ ในตอนเซียงหยูวีเป็นจี้ (項羽本紀 Xiàngyǔ běn jì) โดยส่วนนวดังกล่าว่นำมาจากคำพูดของเซียงหยูวีตอนที่พบจิ้นซีฮ่องเต้ (秦始皇 Qín Shǐ Huáng ฉินฉือหวง) เสด็จประพาสอยู่ที่ภูเขาไฉวจี (會稽 Kuàijī) และต่อมาเซียงหยูวีก็ได้อำนาจทางการเมืองตามที่

¹ ฉือจี้ เป็นผลงานบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของจีนที่บันทึกโดยสุมาเฉียน (Sīmǎ Qiān ชื่อหม่าเชียน ปีเกิด พ.ศ. 408/398 ปีตาย พ.ศ. 456 ?) นับเป็นรูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์ในรูปของชีวประวัติชุดแรกของจีน (Hú Qiānmù และคณะ, 1986 : 745)

คาดไว้ ส่วนนวนนี้แปลตามตัวได้ว่า แข่งชิงมา แล้วเข้าแทนที่ ใช้อุปมาว่า เข้าสวมรอย หรือเข้าแทนที่ โดยอาศัยการแข่งชิงเอาส่วนดีของผู้อื่นมาทดแทนส่วนที่บกพร่องของตนเอง เป็นต้น

ง. ส่วนวจนินที่มาจากคำพูด ด้อยค่า หรือประ โยคที่มีชื่อเสียงในสมัยก่อน เช่น 生吞活剥 shēng tūn huó bō ส่วนนวนนี้มาจากส่วนหนึ่งของประโยคที่ผู้คนใช้กล่าวประชดประชันขุนนางระดับอำเภอในสมัยถังคนหนึ่งที่มีชื่อว่าเจาเฉียง (秦强 Zǎo Qiáng) ซึ่งเป็นผู้ที่ชอบขโมยคัดลอกบทประพันธ์ของผู้อื่นทั้งฉบับ ส่วนนวนนี้ใช้ในการกล่าวตำหนิบุคคลที่นำเอาประสบการณ์หรือวิธีการของคนอื่นมาใช้ทั้งหมด ส่วนนวนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ยังมี 懲前毖後 chéng qián bì hòu ส่วนนวนนี้มีบันทึกอยู่ในซือจิง (詩經 Shī Jīng)¹ โดยนำมาจากคำพูดของเฉิงหวาง (成王 Chéng Wáng) ผู้ปกครองราชวงศ์โจวตะวันตก ราวก่อนปี พ.ศ.520 ส่วนนวนนี้นำมาใช้ในความหมายว่า บทเรียนในอดีตจะช่วยเตือนใจให้ระมัดระวังในการทำงานต่อไปในอนาคต เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 คือ ส่วนวจนินที่มีการบันทึกไว้ในเอกสารว่าเป็น สุภาษิต หรือส่วนวจนินที่ถือกำเนิดมาจากภาษาพูด ซึ่งสามารถแบ่งเป็น

ก. สุภาษิต เช่น 亡羊補牢 wáng yáng bǔ láo ส่วนนวนนี้มีบันทึกในจ้านกั๋วเฉ้อ (戰國策 Zhànguó cè) ตอนฉู่เฉ้อ (楚策 Chǔ cè) ซึ่งกล่าวไว้ว่า 臣聞鄙語曰，見兔而顧犬，未為晚也；亡羊而補牢，未為遲也。Chén wén bǐ yǔ yuē, jiàn tù ér gù quǎn, wèi wéi wǎn yě; wáng yáng ér bǔ láo, wèi wéi chí yě. แปลว่า ฉันได้ยินชาวบ้านพูดกันว่า พอเห็นกระต่ายแล้วหันไปดูสุนัข ก็ไม่นับว่าสายเกินไป และหายแล้วล้อมคอก ก็ไม่นับว่าสายเกินไปเช่นกัน ตัวอย่างของส่วนวจนินที่อยู่ในกลุ่มนี้ยังมี 藝高膽大 yì gāo dǎn dà ส่วนนวนนี้มีบันทึกในจี้เสี่ยวซินชู (紀效新書 Jì Xiào Xīn Shū) ดังนี้ 諺曰，藝高人膽大 Yàn yuē, yì gāo rén dǎn dà แปลว่า สุภาษิตกล่าวไว้ว่า คนที่มีความสามารถสูง ก็จะมี ความกล้ามากตามไปด้วย

ข. ส่วนวจนินที่ปรากฏในวรรณคดีช่วงหลังส่วนใหญ่ก็มีกำเนิดมาจากภาษาพูดเช่นเดียวกัน เช่น ในฉนวนเต็งลู่ (傳燈錄 Chuán dēng lù) ที่บันทึกไว้ว่า 水漲船高，泥多佛大，莫將來問，我也無答。Shuǐ zhǎng chuán gāo, ní duō fó dà, mò jiāng lái wèn, wǒ yě wú dá.

¹ ซือจิง เป็นกวีนิพนธ์ราว 305 บท ซึ่งรวบรวมโดยขงจื้อ ตั้งแต่สมัยตอนต้นของราชวงศ์โจวตะวันตก (西周 Xīzhōu ราวก่อน พ.ศ. 523 – ก่อน พ.ศ. 425) ถึงสมัยกลางของราชวงศ์ชุนชิว (春秋 Chūnqiū ราวก่อนพ.ศ. 99 – ก่อนพ.ศ. 19) (Hú Qiāomù และคณะ, 1986 : 748)

wǒ yě wú dá . แปลว่า พอน้ำเพิ่ม เรือก็สูงขึ้น ดินมากขึ้น ก็สร้างองค์พระได้ใหญ่ขึ้น คุณไม่มาถามฉัน ฉันก็ไม่มีอะไรจะตอบคุณ หรือที่บันทึกว่า 德山門下，水瀉不通。 Dé Shān Mén xià , shuǐ xiè bù tōng หมายความว่า ทางด้านล่างของเตโชซานเหมิน (德山門 Dé Shān Mén) แม่น้ำก็ไหลผ่านไปไม่ได้ ใ้ข้อมูลว่ามีคนไปที่แห่งนั้นเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

นอกจากนี้ Kǎo Xíngjiàn (考行健 1979 : 105-107) ยังกล่าวถึงที่มาของสำนวนจีนว่า สำนวนจีนมีอยู่มากมาย และมีจำนวนไม่น้อยที่อาศัยการสืบทอดและการสั่งสมมานานนับร้อยนับพันปี ถ้าพิจารณาถึงมูลเหตุการเกิดของสำนวนอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ก็สามารถกล่าวได้ว่า สำนวนมีกำเนิดมาจากภาษาพูดของชนชั้นแรงงานในสมัยอดีต และมีสำนวนบางส่วนที่ได้จากเอกสารโบราณ สำนวนที่มาจากชนชั้นแรงงานนั้น มักจะใช้คำที่ไม่แตกต่างไปจากสมัยปัจจุบัน เช่น 七嘴八舌 qī zuǐ bā shé “ เจ็ดปากแปดลิ้น ” หมายความว่า คนละปากคนละคำ หรือ 兩面三刀 liǎng miàn sān dāo “ สองหน้าสามดาบ ” หมายความว่า คอหน้ามะพลับลับหลังตะโก เป็นต้น แต่บางสำนวนที่มีมูลเหตุของการเกิดจากเอกสารโบราณนั้น จะใช้คำที่มีความแตกต่างจากปัจจุบันมาก และมีคำบางคำที่ไม่สามารถใช้เป็นคำโคคได้ในปัจจุบัน ลักษณะการเกิดของสำนวนประเภทนี้สามารถแบ่งเป็น

1. สำนวนที่มาจากคำพูดหรือถ้อยคำที่ปรากฏในสมัยโบราณ
2. สำนวนที่มาจากนิทานปรัมปรา เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และพจนานุกรมที่อ้างอิงจากหนังสือโบราณ สำนวนประเภทนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเล่านิทานแต่ใช้เพื่ออธิบายถึงหลักการที่เป็นนามธรรมอย่างรวบรัด

2.3.2 ที่มาของสำนวนไทย

สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2538 : 1 - 2) กล่าวถึงมูลเหตุการเกิดของสำนวนเอาไว้ว่า สำนวนเกิดจากมูลเหตุต่างๆ เป็นต้นว่า เกิดจากธรรมชาติ เกิดจากการกระทำ เกิดจากเครื่องแวดล้อม เกิดจากอุบัติเหตุ เกิดจากแบบแผนประเพณี เกิดจากการละเล่น เกิดจากเรื่องแปลกๆที่ปรากฏขึ้น เกิดจากวรรณคดี นิยาย นิทาน ตำนาน ตลอดจนพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ และอื่นๆทั้งนี้ขึ้นกับยุคสมัย ตัวอย่าง

สำนวนที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ตื่นแต่ไก่โห่ สำนวนนี้เกิดจากการสังเกตธรรมชาติของไก่ที่ขันในเวลาเช้ามืดเสมอ ตื่นแต่ไก่โห่ก็คือ ตื่นแต่ไก่ขัน หมายถึงตื่นแต่เช้ามืด

สำนวนที่เกิดจากการกระทำ เช่น โกลปิ่นเที่ยง สำนวนนี้เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 ในรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มให้มีการชิงปิ่นเวลา 12.00 นาฬิกาเพื่อให้รู้ว่าเป็นเวลาเที่ยงวัน คนที่อยู่ในพระนครก็จะได้ยิน ส่วนคนที่อยู่ไกลพระนครออกไปก็จะไม่ได้ยิน จึงเกิดเป็นสำนวนพูดหมายถึงไปถึงข่าวคราวต่างๆที่เกิดในพระนคร คนอยู่ไกลไม่ได้ยิน และหมายถึงไปถึงเป็นพวกบ้านนอกคอกนาด้วย

สำนวนที่เกิดจากเครื่องแวคล้อม เช่น ก้นหม้อไม่ทันคำ สำนวนนี้เกิดจากการหุงข้าว กว่า ก้นหม้อข้าวจะติดเขม่าคำก็ต้องกินเวลานาน โบราณผู้มีอยู่ด้วยกันก็ต้องมีครวมีเครื่องครัวใหม่ เช่น หม้อสำหรับหุงข้าวกิน บางคู่หุงข้าวกินกันหม้อไม่ทันมีเขม่าจับคำก็เลิกกันแล้ว จึงเกิดเป็น สำนวนพูดหมายถึงเลิกกันเร็ว

สำนวนที่เกิดจากลัทธิศาสนา เช่น ขนทรายเข้าวัด สำนวนนี้เกิดจากการทำบุญก่อบพระทราย ที่วัด

สำนวนที่เกิดจากระเบียบประเพณี เช่น ฝังรกฝังราก สำนวนนี้เกิดจากพิธีทำขวัญทารกที่ เกิดได้สามวัน โดยเอารกกับมะพร้าวแทงหน่อไปฝังในดิน

สำนวนที่เกิดจากความประพาศติ เช่น กินข้าวร้อนนอนสาย สำนวนนี้มีความหมายว่า มี ชีวิตอยู่สบาย

สำนวนที่เกิดจากการเล่น เช่น สู้จนเข็บตา มาจากการชนไก่ และขึ้นข้ง มาจากการเล่นควด¹ เป็นต้น

สำนวนที่เกิดจากวรรณคดี นิยายหรือนิทาน เช่น ปล่อยม้ออุปการ มาจากเรื่องรามเกียรติ์ เป็นต้น

2.4 มโนทัศน์เรื่องการนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนจีนและสำนวนไทย

การนำเอาตัวเลขมาประกอบเข้าเป็นสำนวนจีนและสำนวนไทยนั้น แสดงให้เห็นถึงระบบ ความคิด และภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการใช้ภาษา ชนชาติจีนและชนชาติ ไทยมีมโนทัศน์ในการนำเอาตัวเลขมาประกอบเข้าเป็นสำนวนทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวสรุปได้ดังนี้

2.4.1 มโนทัศน์เรื่องการนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนจีน

Zhōu Huànqín (周換琴 1996 : 369-371) กล่าวถึงสาเหตุที่นำเอาตัวเลขมาประกอบ เป็นสำนวนว่า เนื่องมาจากเหตุผลทั้งหมด 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ชาวจีนคิดว่า 觀物取象 guān wù qǔ xiàng “ การสังเกตสรรพสิ่งทำให้ได้รับ ภาพ ” จากนั้นอาศัยการรวมเข้าด้วยกันของภาพกับตัวเลขประกอบขึ้นเป็นสำนวนที่มีตัวเลข และ ด้วยเหตุที่ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารและการแสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ไปในแต่ละชนชาติ รูปแบบทางความคิดที่แตกต่างกันไปนี้ก็ย่อมมีผลต่อรูปแบบของภาษาที่

¹ ควด เป็นชื่อการละเล่นชนิดหนึ่ง ใช้เบี่ยงทอดแล้วเดินแต้ม (ราชบัณฑิต , 2531 : 191)

สัมพันธ์กันกับรูปแบบทางความคิดในชนชาตินั้นๆ ไม่ว่าชนชาติใดภาษาใดก็ล้วนแล้วแต่มีสำนวนด้วยกันทั้งสิ้น แต่การใช้ตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนจีนในปริมาณที่มากนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับภูมิปัญญาของชาวจีน ตามความคิดดั้งเดิมของชาวจีนนั้นจะเน้นในเรื่องของ “ การสังเกตสรรพสิ่งทำให้ได้รับภาพ ” ในอึ้งมีการใช้ —— แสดงถึงเส้นที่เป็นหยางและเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชาย เพศผู้ ความแข็งแกร่ง ความกระตือรือร้น และเลขคี่ ส่วน —— แสดงถึงเส้นที่เป็นหยิน และเป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิง เพศเมีย ความนุ่มนวล การขาดความกระตือรือร้น และเลขคู่ การใช้ลักษณะเส้นดังกล่าวนับเป็นการมองจากรูป ไปสู่ภาพที่เป็นรูปธรรมแล้วไปสู่ภาพนามธรรม และเป็นตัวเลขในที่สุด ซึ่งนับเป็นการประกอบกันของภาพและตัวเลข สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กันระหว่างภาพและตัวเลข กล่าวโดยสรุปก็คือ สรรพสิ่งก่อให้เกิดภาพ และภาพก่อให้เกิดตัวเลข ในการคัดเลือกคำเพื่อสร้างประโยคนั้นบ่อยครั้งจะนำเอาความหมายและรูปมาประกอบเข้าด้วยกันเพื่อสะท้อนภาพที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เช่น คนมีสองแขน สองขา รวมเรียกว่า “มือเท้าทั้งสี่” หรือธัญพืชมี ต้นข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด พืชประเภทข้าวโพดและถั่ว รวมเรียกเป็น “ธัญพืชทั้งห้า” ดังนั้นจึงก่อให้เกิดสำนวน 四體不勤 sì tǐ bù qín สำนวนนี้แปลตามตัวได้ว่ามือเท้าทั้งสี่ไม่ขยัน ใช้อุปมาว่าขี้เกียจสันหลังยาว และ 五谷不分 wǔ gǔ bù fēn แปลตามตัวได้ว่าไม่สามารถแยกแยะธัญพืชทั้งห้าได้ ใช้อุปมาถึงผู้ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องการเกษตรแม้แต่น้อย เป็นต้น ทั้ง sì “สี่” และ wǔ “ห้า” จึงสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณของสรรพสิ่งดังกล่าวนี้

2. ตัวเลขที่ใช้ในสำนวนจำนวนหนึ่งนั้นได้ผ่านการทดสอบและการพัฒนาของประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น

ก. ในชีวิตประจำวันของมนุษย์นิยมใช้จำนวนเต็มระหว่าง 1-10 เนื่องจากสรรพสิ่งที่เป็นรูปธรรมนั้นมีอยู่จำนวนน้อยมากที่มีจำนวนเกิน 10 ตัวอย่างเช่น โด๊ยะ เก้าอี้ เติง ซึ่งเป็นเครื่องเรือนในบ้าน สรรพสิ่งที่สามารถสัมผัสได้โดยตรงเหล่านี้บ่อยครั้งที่ใช้เลข 1 - 10 มานับ ในขณะที่เดียวกันเมื่อคนเราต้องการแจกแจงถึงเหตุผลและตรรกะก็มักจะใช้ตัวเลขที่ไม่เกิน 10 สิ่งนี้นับเป็นสาเหตุหนึ่งในการนำเอาเลข 1 - 10 มาประกอบเป็นสำนวน

ข. ในการแสดงถึงจำนวนโดยประมาณนั้น ชาวจีนนิยมใช้ตัวเลข 2 ตัว ที่เรียงอยู่ติดกันหรือตัวเลขที่อยู่ใกล้เคียงกันในการนับมาประกอบกัน เช่น 一二 yī èr “หนึ่งสอง” 三四 sān sì “สามสี่” , 三五 sān wǔ “สามห้า” เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการใช้ตัวเลขที่เรียงอยู่ติดกันหรืออยู่ใกล้เคียงกันมาสร้างสำนวนเป็นจำนวนมาก เช่น 三五成群 sān wǔ chéng qún “สามห้าเป็นกลุ่ม ใช้บรรยายถึง คนจำนวนหนึ่งที่อยู่รวมกัน” หรือ 數一數二 shǔ yī shǔ èr “นับอยู่ในตำแหน่งหนึ่ง ตำแหน่งสอง ใช้อุปมาว่าโคคนเคน” เป็นต้น

ค. ความคิดในเรื่องของปริมาณทวีคูณ ทำให้เกิดความหมายว่า “มาก” เช่น 三頭六臂 sān tóu liù bì “สามเศียรหกกร” หรือ 五光十色 wǔ guāng shí sè “ห้าแสงสิบสี หมายความว่า สีสันมากมาชุลานดา” เป็นต้น

ง. 百 bǎi “ร้อย” มีการใช้อย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน เช่น 百花 bǎi huā “ดอกไม้ร้อยชนิด ใ้บรรยายถึงดอกไม้มานานาชนิด” หรือ 百鳥 bǎi niǎo “นกร้อยชนิด ใ้บรรยายถึงนกนานาชนิด” และเนื่อง bǎi เป็นทวีคูณของ shí “สิบ” จึงทำให้เกิดความหมายว่า “มาก” ไปโดยปริยาย ดังนั้นจึงเกิดมีสำนวนที่ไ้เลข 百 ร้อย ประกอบอยู่เป็นจำนวนมาก

จ. 千 qiān “พัน” และ 萬 wàn “หมื่น” เป็นตัวเลขที่ชาวจีนคิดว่าตามประสพการณ์แล้วเป็นตัวเลขที่ใหญ่กว่า shí “สิบ” และ bǎi “ร้อย” ดังนั้นการนำเอา qiān “พัน” และ wàn “หมื่น” มาใ้ใช้ในสำนวนก็สามารใ้ในความหมายว่า “มาก” ได้ เช่น 千變萬化 qiān biàn wàn huà “พันเปลี่ยนหมื่นเปลี่ยน” หมายความว่า เปลี่ยนแปลงไปไ้ร้อยแปดพันเก้า เป็นต้น

ฉ. bǎi “ร้อย” qiān “พัน” และ wàn “หมื่น” นอกจากจะใ้ในความหมายว่า “มาก” แล้ว เมื่อนำมาวางใ้ไว้ในตำแหน่งแรกก็ยังใ้ความหมายเพิ่มเติมอีกว่า “ถึงแม้ว่า” เช่น 百讀不厭 bǎi dú bù yàn “อ่านร้อยรอบก็ไม่เบื่อ ใ้บรรยายถึงโคลงหรือค้วหนังสือที่เขียนได้ ดีมาก” เราอาจใ้ว่า (ถึงแม้ว่า) อ่านร้อยรอบก็ไม่เบื่อ หรือจะพูดว่า (ถึงแม้ว่า) อ่านหลายรอบก็ไม่เบื่อก็ได้

ช. การใ้มีวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์อย่างง่าย ๆ เช่น การคูณหรือการท่องสูตร ลูกคิดมาใ้ จนในที่สุดกลายเป็นสำนวนที่สามารใ้เข้าใจได้ง่ายเช่น 不管三七二十一 bù guǎn sān qī èrshíyī “ไม่สนใจสามคูณเจ็ดเท่ากับยี่สิบเอ็ด ใ้หมายความว่า การพูดหรือการกระทำที่ไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้น” หรือ 三下五除二 sān xià wǔ chú èr “ในการคิดลูกคิดเพื่อเพิ่มแ้เต็มอีกสามนั้น จะต้องคิดลูกคิดด้านบนลงหนึ่งลูก (ลูกหนึ่งมีค่าเท่ากับห้า) และ บัดลูกคิดด้านล่างลงสองลูก (ลูกหนึ่งมีค่าเท่ากับหนึ่ง) ใ้หมายความว่า การจัดการเรื่องราวอย่าง เรียบร้อยและตรงไปตรงมา” เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวนี้ นับเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของ ชนชาติจีนที่ถือเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่ง เพียงแต่ว่าต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในการท่องสูตรลูกคิด จึงจะสามารถเข้าใจความหมายเหล่านี้ได้ และรูปแบบของการคำนวณทางคณิตศาสตร์ที่ใ้ในชีวิตประจำวันเช่นนี้ก็สามารถทำให้เห็นภาพความหมายในเชิงอุปมาของภาษาได้เป็นอย่างดี

3. มีสำนวนตัวเลขอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนา ศาสนาพุทธเข้า มาสู่ประเทศจีนในสมัยฮั่น (พ.ศ. 337 – 351) และมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2000 ปี แม้ว่า สำนวนจีนจะเป็นสิ่งที่ยอเค่เชื่อมของวัฒนธรรมจีน แต่จีนก็ยังรับเอาวัฒนธรรมของชนชาติอื่นมาใ้ ในการพัฒนาตนเองด้วย ในสำนวนจีนทั้งหมดนั้นพบว่า มี 300 กว่าสำนวนที่มีความสัมพันธ์กับ พุทธศาสนา และประมาณ 10 % ของสำนวนเหล่านั้นก็เป็นสำนวนที่มีตัวเลขประกอบด้วย เช่น 四大皆空 sì dà jiē kōng “ธาตุทั้งสี่ล้วนแต่เป็นความว่างเปล่า” หรือ 一塵不染 yī chén bù rǎn “ฝุ่นเม็ดเดียวก็ไม่แปดเปื้อน หมายความว่า หมคงจใ้ไรราศี” เป็นต้น การเลือกใ้ตัวเลข

ในส่วนวนที่มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธนี้โดยพื้นฐานแล้วจะมีความสัมพันธ์กับคำสอนและการฝึกจิตของศาสนา

4. ส่วนวนที่มีตัวเลขประกอบบางส่วนวนยังมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกในสังคมอีกด้วย เช่น 千方百計 qiān fāng bǎi jì “ พันวิธีร้อยแผนการ หมายความว่า ไม่ได้ด้วยเล่าห์ ก็ต้องเอาด้วยกล ” เหมาเจ๋อตง เคยวิเคราะห์ส่วนวนดังกล่าวนี้เอาไว้ว่า 千方者，就是九百九十九方加一方；百計者，就是九十九計加一計。qiān fāng zhě , jìbǎi shì jiǔbǎi jiǔshíjiǔ fāng jiā yī fāng ; bǎi jì zhě , jìbǎi shì jiǔshíjiǔ jì jiā yī jì. “ พันวิธี หมายถึง 999 วิธี รวมกับอีก 1 วิธี ส่วน ร้อยแผนการ หมายถึง 99 แผนการ รวมกับอีก 1 แผนการ ” ตัวเลข 999.99 เป็นตัวเลขที่ชาวจีนในสมัยโบราณถือว่าเป็นตัวเลขสูงสุด ดังนั้นเมื่อนำเอาตัวเลขสูงสุดรวมกับอีก 1 แล้วก็ข้อมแสดงถึงจำนวนที่มากยิ่งขึ้น

Xǔ Zhāobēn (許肇本 1980 : 135-139) ก็ได้กล่าวถึงตัวเลขที่สามารถนำมาประกอบเป็นส่วนวนว่า ถึงแม้ว่าตัวเลขจะมีอยู่มากมาย ทว่าตัวเลขที่สามารถนำมาประกอบเป็นส่วนวนได้นั้น มีอยู่เพียงไม่กี่ตัวเท่านั้น ที่นิยมใช้มี หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ ร้อย พัน หมื่น ครึ่ง นอกจากนี้การนำเอาตัวเลขสองตัวมาประกอบเป็นส่วนวนก็ไม่สามารถทำได้ตามชอบใจ ทั้งนี้เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากเรานำภาษามาใช้ในการสะท้อนให้เห็นถึงสรรพสิ่ง ภาษาจึงต้องมีความสอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้นปริมาณของสรรพสิ่งเป็นเท่าใด ก็จำเป็นต้องใช้ตัวเลขซึ่งแสดงถึงจำนวนหรือปริมาณตามนั้น

2. ภาษาและการดำรงชีวิตมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เลข 1-10 รวมไปถึง ร้อย พัน หมื่น และครึ่ง เป็นต้น มีสถิติการใช้สูงกว่าตัวเลขอื่นๆ สาเหตุที่เลข 1-10 มีการใช้ในจำนวนมากนั้นเป็นเพราะ ตามปกติแล้วสรรพสิ่งที่เป็นรูปธรรมนั้นมีอยู่น้อยมากที่มีจำนวนเกินกว่า 10 และในการนับสิ่งเหล่านั้นก็จะเริ่มต้นที่ เลข 1 นอกจากนี้เมื่อต้องการบ่งปริมาณว่าน้อยหรือบ่งจำนวนโดยประมาณก็มักจะใช้ตัวเลข 2 ตัวประกอบกัน เช่น 一兩天 yī liǎng tiān “ วันสองวัน ” หรือ 三四個 sān sì gè “ สามสี่อัน ” เป็นต้น

3. โดยทั่วไปแล้วตัวเลขจะใช้ในการบ่งบอกถึงจำนวนเท่านั้น แต่เนื่องจากส่วนวนต้องการที่จะสื่อความหมายอื่นนอกเหนือ ไปจากการบอกแต่จำนวนเพียงอย่างเดียว ดังนั้น จึงมีการใช้ตัวเลขประกอบเข้ากับกลุ่มคำเพื่อให้กลายเป็นส่วนวน ตัวอย่างเช่น ความนิยมในการนำเอาเลข 10 มาใช้ในความหมายว่า “ จำนวนเต็ม ” ดังนั้นจึงเกิดมีสำนวน 十全十美 shí quān shí měi “ สิบครบสิบสวย หมายความว่า สมบูรณ์แบบ ” เป็นต้น หรือตัวเลข 1 ที่ถือกันว่าเป็นตัวเลขเริ่มต้น ก็ถูกนำมาใช้แสดงถึงปริมาณหรือจำนวนที่มีอยู่น้อย เป็นต้น

4. จำนวนของพยางค์ในสำนวนมีไม่มากนัก และมีความเป็นระบบระเบียบ เมื่อมีตัวเลขเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่ง การจะใช้ความหมายตรงตามตัวของตัวเลขจึงไม่เหมาะสม นอกจากนี้ การใช้จำนวนพยางค์ที่มากเกินไปก็ไม่เหมาะสมเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ตัวเลขที่เป็นเลข 2 หลักที่มากกว่า 10 และตัวเลข 3 หลัก (ยกเว้นร้อย พันและหมื่นที่เป็นคำพยางค์เดียว) ล้วนแล้วแต่ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขในการนำมาประกอบเข้าเป็นสำนวน

5. ตัวเลข 2 ตัว ที่สามารถประกอบกันเป็นรูปแบบเรียงชนิดติดกันหรือคั่นสลับกับคำนั้น ต้องมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบต่างๆ และหลังจากประกอบกันเข้าแล้วก็จะสามารถใช้ในการแสดงถึงคุณสมบัติหรือสภาพต่างๆ เช่น

ก. ตัวเลขที่มีความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด เช่น

略知一二 lüè zhī yī èr รู้ๆปลาๆ (yī “หนึ่ง” กับ èr “สอง”)

朝三暮四 zhāo sān mù sì น้ากลิ้งบนใบบอน (sān “สาม” กับ sì “สี่”)

四分五裂 sì fēn wǔ liè แตกเป็นเสี่ยงๆ (sì “สี่” กับ wǔ “ห้า”)

亂七八糟 luàn qī bā zāo ผักดัมขมขม (qī “เจ็ด” กับ bā “แปด”)

ข. ตัวเลขที่มีความสัมพันธ์แบบห่างไกล เช่น

一本萬利 yī běn wàn lì ทุนน้อยกำไรมหาศาล (yī “หนึ่ง” กับ wàn “หมื่น”)

萬無一失 wàn wú yī shī ร้อยทั้งร้อยไม่พลาด (wàn “หมื่น” กับ yī “หนึ่ง”)

千慮一失 qiān lǚ yī shī สี่ต้นยังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง (qiān “พัน” กับ yī “หนึ่ง”)

百無一失 bǎi wú yī shī ถูกร้อยทั้งร้อย (bǎi “ร้อย” กับ yī “หนึ่ง”)

ค. ตัวเลขที่มีความสัมพันธ์แบบความหมายเหมือน เช่น

千變萬化 qiān biàn wàn huà เปลี่ยนแปลงไปได้ร้อยแปดพันเก้า (qiān biàn “พันเปลี่ยน” = wàn huà “หมื่นเปลี่ยน”)

千方百計 qiān fāng bǎi jì¹ ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็ต้องเอาด้วยกล (qiān fāng “พันวิธี” = bǎi jì “ร้อยแผนการ”)

萬紫千紅 wàn zǐ qiān hóng สีต้นสวยสดงดงาม (wàn zǐ “หมื่นสีม่วง” = qiān hóng “พันสีแดง”)

¹ “พัน” และ “ร้อย” ในที่นี้ไม่ได้มีความหมายตรงตามตัวแต่มีความหมายแฝงว่า “มาก”
ดูรายละเอียดประกอบในบทที่ 4 หน้า 81

ง. ตัวเลขที่มีความสัมพันธ์แบบทวีคูณ เช่น

一舉兩得 yī jǔ liǎng dé ยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว (yī “หนึ่ง” กับ liǎng “สอง”)

三頭六臂 sān tóu liù bì สามเศียรหกกร (sān “สาม” กับ liù “หก”)

四通八達 sì tōng bā dá ทะลุไปทั่วทุกแห่ง (sì “สี่” กับ bā “แปด”)

一鱗半爪 yī lín bàn zhǎo เศษเล็กเศษน้อย (yī “หนึ่ง” กับ bàn “ครึ่ง”)

2.4.2 มโนทัศน์เรื่องการนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนไทย

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (2503 : 266) กล่าวไว้ว่า “จะมีชนชาติใดบ้างหรือไม่ที่นิยมเอาบูรณะสังขยา คือการนับจำนวน หนึ่งถึงร้อยมาเป็นสุภาษิต เหมือนชนชาติไทย” ฉันทิชย์ ยังกล่าวถึงตัวเลขหนึ่งถึงเก้าที่ต้องห้ามมาประกอบไว้เป็นตัวอย่างดังนี้

กระป๋องหนึ่งห้ามมิให้	ควรครอง
เมียรักอย่ามีสอง	สี่ได้
โคสามอย่าควรปอง	เป็นเหตุ
เรือนอยู่สี่ห้องให้	เดือดร้อนรำคาญ
มีเรือค้าจี่ห้า	ถ่านอ ห้ามแฮ
สุนัขหกอย่าฟังพอ	จิตเลียง
แมวเจ็ดเร่งเร็วขอ	มาใส่ อิกนา
ช้างแปดม้าเก้าเหยียง	อย่างห้ามเพรงมา

นอกจากนี้ ฉันทิชย์ ยังอธิบายถึงสุภาษิต หึงสามหม้าย ชายสามโบสถ์ และนกสามบ่วงไว้ว่า ทั้งสามประการนี้แสดงความไม่น่าไว้วางใจ เพราะหึงที่หย่าร้างถึงสามครั้งคงต้องมีลักษณะผิดปรกติ ชายที่บวชแล้วสึกถึงสามหนก็เป็นคนใช้การไม่ได้ ไม่มีจิตใจที่แน่นอน ส่วนนกสามบ่วงก็แสดงให้เห็นว่าเป็นนกขี้ คือ ถึงแม้ติดบ่วงถึงสามหนก็หนีรอดออกมาได้

คำกล่าวและตัวอย่างที่ขกมานี้ น่าจะเพียงพอที่จะนำไปสู่การตั้งข้อสรุปว่า นอกจากสุภาษิตแล้ว ชนชาติไทยยังนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนอีกด้วย และเนื่องจากไม่มีเคยมีผู้ใดทำการวิจัยมโนทัศน์เรื่องการนำตัวเลขมาประกอบเป็นสำนวนไทยไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอตั้งข้อสังเกตไว้เพื่อประกอบการพิจารณาดังนี้

1. ตัวเลขที่ใช้ในสำนวนไทยนั้นส่วนใหญ่จะเป็นจำนวนนับที่อยู่ระหว่าง 1-10 ทั้งนี้เนื่องจากความคุ้นเคยของการใช้ตัวเลขดังกล่าวในชีวิตประจำวัน

2. ในภาษาไทยนิยมใช้คำซ้ำและคำซ้อน ตัวอย่างของคำซ้อน เช่น จิตใจ เหลี่ยมคม ฝักฝ้าย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อนำเอาตัวเลขมาประกอบในจำนวนที่มีคำซ้อนนี้ ก็นิยมแยกคำซ้อนนี้ออกจากกันและนำเอาตัวเลขที่ต้องการใช้มาซ้ำกันไว้ระหว่างคำซ้อนนั้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในเรื่องของความงามทางภาษาอันเกิดจากสมดุลย์ของคำและความรื่นหูในการอ่าน เช่น สองจิตสองใจ สองฝักสองฝ้าย แปดเหลี่ยมแปดคม เป็นต้น

3. ในการกล่าวถึงจำนวนคร่าวๆ นิยมใช้ตัวเลขที่เรียงอยู่ติดกันมาประกอบเข้าด้วยกัน เช่น สองสามวัน สี่ห้าอย่าง เจ็ดแปดโหล เป็นต้น

4. ความคิดในเรื่องของปริมาณ ชาวไทยนิยมใช้ตัวเลข สิบ ร้อย และพัน มาประกอบเป็นจำนวนเพื่อบ่งความหมายว่า “มาก” ดังนั้นจึงมีจำนวนที่มีตัวเลขดังกล่าวประกอบอยู่ในจำนวนไทยเป็นจำนวนมากไม่น้อย เช่น สิบรู้ไม่เท่าชานาญ ร้อยเล่มเกวียน ร้อยสี่พันอย่าง เป็นต้น